

that has created a crime has a significant meaning not only for the sake of full, overall and impartial investigation of a crime and further argued punishment but also happens to be the precondition for implementing effective preventive work on crime prevention, the successful implementation of the main means of correction and resocialization of inmates and the assurance of legal rights and interests of this individual, the adherence to law. When concluding the abovementioned it has been suggested to establish an automated working facility (i.e, a separate one adapted for the judge, the investigation judge, the investigator, the operative worker, lawyer, prosecutor etc), which due to algorithms in terms of activity will allow to compensate the lack and insufficiency of knowledge among the law enforcers with regard to the criminal record. This would facilitate the increase of effectiveness of using information, concentrated and presented in criminalistic records. The necessity to improve the existing forms of criminalistic record by reflecting information on individual features, traits and characteristics of the individual of the criminal have been stipulated, with the further aim to use them in order to achieve the tasks of preliminary investigation, the correction and resocialization of inmates, the adaptation after gaining freedom and the prevention of crimes.

Key words: information, informational system, criminal record, objects of record, registration.

УДК 342.9

С.Жуков, д-р юрид. наук,
Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2020.44.39-41>

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Стаття присвячена визначенню сутності та напрямів удосконалення доброчесності військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України.

Обґрунтовано, що правове забезпечення доброчесності військовослужбовців уявляє собою сукупність правових актів, етичних кодексів та принципів їх застосування, які у своїй єдності дають змогу створити ідеальну модель бажаної поведінки військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Особливістю вказаного правового забезпечення є те, що вимоги до поведінки означеного кола осіб містяться не у правових актах, а в етичних кодексах, які є різновидом писаних моральних норм. Однак відповідальність за порушення приписів вказаних кодексів носить не моральний, а юридичний характер, що в цілому характерно для феномену доброчесності в різних видах професійної діяльності.

З'ясовано, що напрями удосконалення правового забезпечення доброчесності військовослужбовців мають включати коригування закріплених у Кодексі доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, вимог до поведінки означених осіб з тим, щоб було враховано їх обов'язки, пов'язані: а) з визначеною Конституцією України та закріпленій у Стратегії національної безпеки України, затвердженій указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392/2020, пріоритетністю захисту людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки; б) з додержанням визначених законодавством України вимог про доступ до публічної інформації, про захист персональних даних та про звернення громадян; в) із процесами євроатлантичної інтеграції, яка обумовлює необхідність врахування не лише суто національних, а й загальноприйнятих у державах-членах НАТО критеріїв визначення доброчесності (зокрема, Політики НАТО з виховання доброчесності, ухвалені главами держав та урядів, які беруть участь у засіданні Північноатлантичної ради у Варшаві 8-9 липня 2016 року).

Ключові слова: доброчесність, військові посадові особи, військовослужбовці, правові норми, моральні норми, етичні кодекси, удосконалення правового забезпечення.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення етичних вимог у професійній діяльності представників органів публічного адміністрування, правоохоронців, військовослужбовців є вельми актуальними сьогодні, коли здійснюється масштабна трансформація системи публічного управління і відбувається пошук місця та ролі державних інституцій у забезпеченні потреб розвитку громадянського суспільства, реалізації прав і свобод людини і громадянина. Вказане обумовлює увагу науковців і практиків до проблеми зниження рівня корупції в українському суспільстві, підвищення вимог до професіоналізму і об'єктивності правоохоронців, державних службовців, суддів, що, у свою чергу, робить важливим удосконалення системи адміністративно-правового забезпечення вказаних процесів, здійснення відповідних адміністративних процедур тощо. Однак, якщо питання, пов'язані із доброчесністю вказаних категорій посадових осіб певною мірою вже досліджені на теоретико-доктринальному рівні, то категорія «доброчесність військовослужбовців» ще чекає на своїх дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми сутності та ознак доброчесності розглядали у своїх роботах В.Бігун [1, с.240-242], О.Маалулі [2], Я.Тицька [3] та інші автори, якими було досліджено сутність та г'єнезу вказаної категорії, її співвідношення з корупційним законодавством та законодавством про вищу освіту. Разом з тим доброчесність військовослужбовців ще не була предметом окремих наукових досліджень, що свідчить про новизну вказаної проблематики.

Мета статті полягає у визначенні напрямів правового забезпечення доброчесності військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. Особливістю розвитку соціальних відносин у сучасному суспільстві є гостра криза уявлень великих соціальних груп про справедливість і належне, які зазвичай охоплюються категорією «етичні норми». Одним із способів подолати так звану «кризу моралі» є диференціація етичних норм і виділення тих з них, які притаманні певним вузьким групам людей, що займаються схожою діяльністю в схожих умовах. Це викликає підвищений інтерес до професійних етичних кодексів, прийняття яких для представників різних

професій носить сьогодні активний характер. Цінність етичних кодексів для праворозуміння полягає в розширенні рамок ідей, концепцій та уявлень про право, які знаходять своє втілення у створенні моделі ідеальної поведінки представників певних професій [4, с.71].

Слід сказати, що проблема співвідношення між етичними кодексами і правовою системою ще не може бути визнана остаточно вирішеною. Про це свідчать, зокрема, численні дискусії, що виникають з цього приводу у різних галузевих науках [5; 6 та ін.]. Це вказує на необхідність більш детального дослідження соціальної природи професійних етичних кодексів та їх впливу на формування системи правових вимог до діяльності та поведінки представників певних професій [4, с.72].

Результати соціологічних опитувань, здійснених протягом 2014-2020 років, свідчать, що Збройні Сили України користуються в українському суспільстві більшою повагою, ніж правоохоронні органи, займаючи разом з церквою провідні позиції у рейтингу громадської довіри. За результатами дослідження Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О.Разумкова у липні 2020 року серед усіх соціальних інститутів найчастіше громадяни України висловлюють довіру Збройним Силам України (ім довіряють 65% опитаних) [7]. Причиною такого явища став комплекс об'єктивних та суб'єктивних факторів, аналіз яких може бути темою окремого дослідження. Разом з тим слід сказати, що керівництво Збройних Сил України проводить постійну роботу, спрямовану на підтримання та розвиток вказаних тенденцій [8]. Так, 15 березня 2017 року Міністром оборони України було затверджено Кодекс добросесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України [9]. Вказаним нормативно-правовим актом, положення якого базуються на нормах Конституції України, антикорупційного законодавства України, рекомендаціях Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікованої Законом України №251-V від 18.10.2006 року [10, с.320], інших нормативно-правових актів, встановлено вимоги, яких рекомендовано дотримуватися під час виконання своїх службових обов'язків.

Аналіз вказаного Кодексу свідчить, що нормотворцем було зроблено спробу узагальнити стандарти професійної етики, що було спрямовано на досягнення триєдиної мети: 1) запобігти проявам корупції в оборонному секторі; 2) підвищити авторитет Збройних Сил України; 3) зміцнити репутацію військовослужбовців та цивільного персоналу Збройних Сил України. Частина друга Кодексу добросесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, присвячена принципам добросесної поведінки, до яких віднесено пріоритет службових інтересів; політичну нейтральність; неупередженість; компетентність і ефективність; прозорість; нерозголошення службової інформації (конфіденційність); утримання від виконання незаконних наказів (розпоряджень); корпоративність [9].

Якщо співставити зміст вказаних принципів і досягнення визначених вище цілей, можна побачити, що формулювання деяких з них навряд чи сприятиме досягненню таких цілей. Так, наприклад, принцип пріоритету службових інтересів передбачає виявлення абсолютної відданості державним інтересам країни, свідоме підпорядкування власних інтересів суспільним вимогам та державним пріоритетам, обов'язок старанно

діяти виключно в інтересах служби, забезпечувати найефективніше і вміле розпорядження військовим майном та коштами, за які військова (цивільна) посадова особа несе відповідальність. На нашу думку, для повного усвідомлення військовими посадовими особами спрямованості своїх дій у даному формулюванні не вистачає врахування положень ст.3 Конституції України, яка визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [11].

Формулюючи зміст принципу прозорості, нормотворець подає його у надзвичайно вузькому розумінні – як обов'язок військової (цивільної) посадової особи не обмежувати доступ інших осіб до публічної інформації та не зловживати правом виконавця щодо надання грифу секретності, крім мотивованих обмежень встановлених законодавством про державну таємницю. Однак, окрім можливості обмежувати (чи не обмежувати) доступ до певних відомостей, законодавство України про доступ до публічної інформації містить надзвичайно широкий перелік дій, сукупність яких, власне, і утворює правовий механізм реалізації означеного права. Зокрема, відповідно до положень ст.ст.14, 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядники інформації зобов'язані систематично вести облік документів, що знаходяться в їхньому володінні; оприлюднювати інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси; нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії, перелік наборів даних, що оприлюднюються у формі відкритих даних; інформацію про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації [12], і цей перелік можна ще продовжувати. Натомість, нормотворець з-поміж наведеного переліку наводить лише окремі його елементи, що може сприяти виникненню у військових посадових осіб хибного уявлення про неважливість виконання інших обов'язків в інформаційній сфері.

Крім того, покладаючи на військову (цивільну) посадову особу обов'язку у межах компетенції взаємодіяти з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та об'єднаннями громадян під час здійснення покладених на неї завдань і функцій, нормотворець залишає поза увагою велику кількість впливових міжнародних організацій (ООН, НАТО, ОБСЄ тощо), які є постійно й активно здійснюють співробітництво зі Збройними Силами України.

На нашу думку, врахування цих суперечностей у визначеннях принципів добросесної поведінки військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, дозволить досягти більшої відповідності поставлених у документі цілей і засобів їх досягнення, сприятиме збільшенню рівня добросесності військовослужбовців.

Висновки. Правове забезпечення добросесності військовослужбовців являє собою сукупність правових актів, етичних кодексів та принципів їх застосування, які у своїй єдності дають змогу створити ідеальну модель бажаної поведінки військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України. Особливістю вказаного правового забезпечення є те, що вимоги до поведінки

означеного кола осіб містяться не у правових актах, а в етичних кодексах, які є різновидом писаних моральних норм. Однак відповідальність за порушення приписів вказаних кодексів носить не моральний, а юридичний характер, що в цілому характерно для феномену доброчесності в різних видах професійної діяльності.

Відповідно, напрями удосконалення правового забезпечення доброчесності військовослужбовців мають включати коригування закріплених у Кодексі доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, вимог до поведінки означених осіб з тим, щоб було враховано їх обов'язки, пов'язані: а) з визначеною Конституцією України та закріпленій у Стратегії національної безпеки України, затвердженій указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392/2020, пріоритетністю захисту людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки; б) з додержанням визначених законодавством України вимог про доступ до публічної інформації, про захист персональних даних та про звернення громадян; в) із процесами євроатлантичної інтеграції, яка обумовлює необхідність врахування не лише суто національних, а й загальноприйнятих у державах-членах НАТО критеріїв визначення доброчесності (зокрема, Політики НАТО з виховання доброчесності, ухваленої главами держав та урядів, які беруть участь у засіданні Північноатлантичної ради у Варшаві 8-9 липня 2016 року).

Список використаних джерел:

1. Бігун В. С. Доброчесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С.25-29.

2. Маалулі О. В. Доброчесність як одна із вимог сучасного антикорупційного законодавства. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С.335-339.

3. Тицька, Я. О. Юридичне значення поняття академічна доброчесність. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2018. Вип.29 (68). № 5. С.24-28.

4. Жуков С.В. Професіональні етичні кодекси: правовий аспект. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. №6. С. 71-74.

5. Романюк Л. В. Психологічні чинники розвитку ціннісних орієнтацій студентської молоді: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2004. 21 с

6. Долежан В. Кодекс прокурорської етики: яким йому бути? *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. № 12. С.63.

7. Довіра до соціальних інститутів (липень 2020р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/pochatok-novogo-politychnogo-roku-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-lypen-2020r> (дата звернення 11.09.2020).

8. Shopina I., Khrystynchenko N., Koropatnik I., Karelin V., Boikov A. Activities of the Ministry of Defense in Ukraine and Military Administration during the Special Period. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Volume 23. Issue 1. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Activities-of-the-ministry-of-defense-in-Ukraine-and-military-administration-during-the-special-period-1544-0044-23-1-451.pdf> (дата звернення 11.09.2020).

9. Кодекс доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: затверджено Міністром оборони України 15 березня 2017 року. URL: <http://www.mil.gov.ua/content/corruption/Codex.pdf> (дата звернення 11.09.2020).

10. Жуков С.В. Удосконалення правового регулювання доброчесності військових посадових осіб. *Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє*: Тези доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2018 року). С.320-321.

11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

12. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

Надійшла до редколегії 26.09.2020

S.Zhukov, Doctor of judicial sciences,
The commercial court of cassation as an element of the Supreme Court

THE ISSUES OF IMPROVING THE LEGAL ASSURANCE OF GOOD VIRTUE OF SERVICEMEN

The article is dedicated to identifying the essence and ways of improving the good virtue of military officials, state servants and other individuals that are entitled to exercise state functions, in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine.

There're argument provided in favor of the fact that the legal assurance of good virtue of servicemen is presented by a complex of legal acts, ethical codes and principles of their implementation, which in their unity allow to create the ideal model of desirable behavior of military officials, state servants, and other individuals entitled to exercise the function of the state within the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine. The peculiarity of the mentioned legal assurance is that the behavioral requirements of the mentioned circles of individuals are not represented in legal acts, but in ethical codes which happen to be a variety of written moral norms. However, the responsibility for violating the prescriptions set by the codes mentioned is not of a moral, but of a judicial category, which is considered to be generally typical for the phenomenon of good virtue in different fields of professional activity.

It has been pointed out that the ways and directions for improving the legal assurance of servicemen are to include the corrections stipulated by the Code of virtuous behavior and professional ethics of military officials, state servants and other individuals entitled to exercise the function of the state, in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine, the requirements of behavior of the mentioned individuals are related due to the fact that their duties are included: a) with the determined by the Constitution of Ukraine and approved in the Strategy of national security of Ukraine, approved by the Presidential Decree dated from 14 of September 2020 №392/2020, the priority of protecting the individual, its life and health, honor and dignity, inviolability and security; b) with the adherence to the requirements on access to public information and the application of citizens stipulated by the legislation of Ukraine; c) with the processes of euro-Atlantic integration, that predetermine the necessity to include not only the purely national, but also the generally-accepted criteria on defining good virtue in NATO country members (particularly, The NATO Policy on educating good virtue, approved by the head of states and governments who participated in the Northern Atlantic council in Warsaw on the 8-9 th of July 2016).

Key words: good virtue, military officials, servicemen, legal norms, moral norms, ethical codes, improvement of legal assurance.